

Najwyższy akt prawny – konstytucja

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 28.02.2020].

Najwyższy akt prawny – konstytucja

Źródło: _Alicja_, domena publiczna.

Konstytucja, ustawa zasadnicza, ustawa rządowa... Wszystkie te nazwy odnoszą się do jednego – najważniejszego aktu prawnego stanowiącego fundament państwa. Odwołują się do niej stanowiący prawo, ale i zwykli obywatele, niejednokrotnie wołając: Gwarantuje mi to konstytucja!

Tradycje polskiego konstytucjonalizmu są długie i bogate. Sięgają końca XVIII wieku i Konstytucji 3 maja. Nie była to jednak jedyna nowoczesna konstytucja w naszej historii. Ustawy zasadnicze z XIX w., Konstytucja marcowa z 1921 roku czy obowiązująca obecnie konstytucja z 1997 roku wprowadziły wiele nowoczesnych rozwiązań w dziedzinie prawa oraz wolności. Jeśli chcesz poznać, jak zmieniały się polskie ustawy zasadnicze i dlaczego było ich aż dziesięć, przygotuj się na małą podróż w czasie.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz polskie konstytucje na przestrzeni dziejów.
- Przeanalizujesz charakter polskich konstytucji, ich wady i zalety.
- Uzasadnisz, dlaczego konstytucja jest nazywana najwyższym aktem prawnym.

Przeczytaj

Jak to się zaczęło

W swojej historii Polska ma bogate tradycje konstytucyjne. Obowiązującą Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej uchwaliło 2 kwietnia 1997 roku Zgromadzenie Narodowe. Następnie została przyjęta w ogólnonarodowym referendum. W życie weszła w momencie podpisania aktu przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Jest dziesiątą w historii naszego ustroju [ustawą zasadniczą](#).

Konstytucja 3 maja z 1791 roku była pierwszą europejską, a drugą na świecie (po Konstytucji USA) ustawą zasadniczą. Jej nowoczesny charakter odbiegał jednak znacznie od amerykańskiego pierwowzoru. Nawiązanie do demokratycznych zasad trójpodziału władzy, suwerenność narodu, a także możliwość [nowelizacji](#) czyniły z niej jeden z najbardziej postępowych dokumentów epoki. Była również próbą połączenia nowoczesnego systemu zarządzania państwem z tradycją szlachecką. Wyrazem tego był Rozdział V *Rząd, czyli oznaczenie władzy publicznej*, głoszący:

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

Rozdział V

Rząd, czyli oznaczenie władzy publicznej

Wszelka władza społeczności ludzkiej początek swój bierze z woli narodu. Aby więc całość państw, wolność obywatelską i porządek społeczności w równej wadze na zawsze zostawały, trzy władze rząd narodu polskiego składać powinny i z woli prawa niniejszego na zawsze składać będą, to jest: władza prawodawcza w Stanach zgromadzonych, władza najwyższa wykonawcza w królu i Straży, i władza sądownicza (...)

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Mimo krótkiego żywota jej wpływ widoczny jest w kolejnych polskich konstytucjach – Księstwa Warszawskiego z 1807 roku i Królestwa Polskiego z 1815 roku. Te **oktrojowane**, czyli nadane przez panującego władcę, ustawy zasadnicze są często niedoceniane. Wprowadzały one nowoczesne ustawodawstwo dotyczące praw człowieka i obywatela (Konstytucja Księstwa Warszawskiego) oraz liberalne prawa jednostki (Konstytucja Królestwa Polskiego). W tym czasie próżno byłoby szukać takich rozwiązań w krajach zachodniej Europy.

Uchwalenie Konstytucji 3 maja oczami Jana Matejki

Jan Matejko, *Konstytucja 3 maja 1791 roku*, 1891. Przyjrzyj się obrazowi i zastanów się, jakie emocje wzbudziło uchwalenie konstytucji.

Źródło: domena publiczna.

W niepodległej Polsce

Odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach zaborów postawiło społeczeństwo przed nowymi wyzwaniami. Jednym z najpilniejszych było określenie kształtu ustrojowego państwa. Pierwszym dokumentem regulującym te kwestie była **Mała konstytucja** z 20 lutego 1919 roku. Oddawała ona władzę wykonawczą w ręce naczelnika państwa, który to urząd powierzono Józefowi Piłsudskiemu. Odrodzona Polska stała się więc **republiką parlamentarną z komitetowym systemem rządów**.

Prace nad konstytucją prowadzone były w trudnym czasie walk o granice państwa i sporów ustrojowych. Zakończono je w 1921 roku, przyjmując pierwszą ustawę zasadniczą w wolnej Polsce. **Konstytucja marcowa** otrzymała miano od miesiąca, w którym ją uchwalono. Wprowadzała ustrój demokratyczny oraz gwarantowała wszystkie prawa i wolności obywatelskie, w tym przyznawała powszechne prawo wyborcze kobietom. Była również wyjątkowa dla Ślązaków, którym dawała odrębność ustrojową ich województwa.

Powstanie kolejnej polskiej ustawy zasadniczej poprzedziła w 1926 roku **nowela sierpniowa**. Zmiany podyktowane były sytuacją polityczną w kraju oraz przejęciem

władzy przez Józefa Piłsudskiego i jego obóz. Znalazło to odzwierciedlenie w uchwalonej w kwietniu 1935 roku nowej ustawie. **Konstytucję kwietniową** podpisał ówczesny prezydent II RP [Ignacy Mościcki](#). Zwiększała ona zakres władzy prezydenta, ograniczała wpływy sejmu i senatu oraz odchodziła od klasycznego trójpodziału władzy. Jej zapisy zmieniały ustrój Rzeczypospolitej na **autokratyczny**.

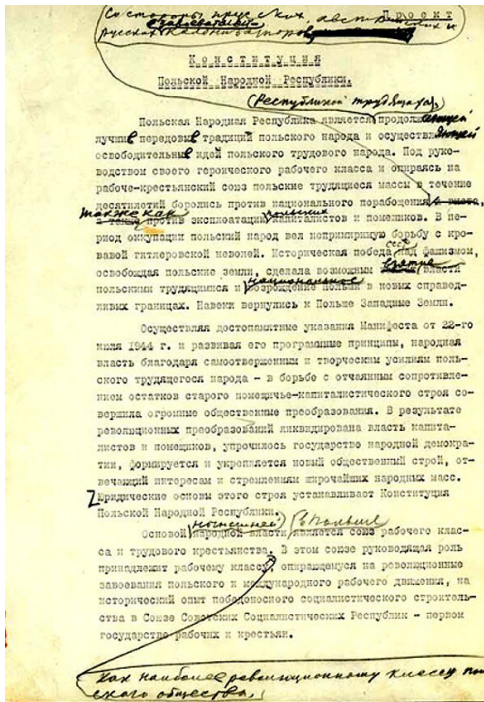
Prezydent Ignacy Mościcki podpisuje Konstytucję kwietniową. Oceń, czy w ówczesnej sytuacji politycznej II RP odejście od zasad demokracji w tej ustawie zasadniczej było słuszne. Uzasadnij swoje zdanie.

Źródło: domena publiczna.

Prezent od Stalina

Zakończenie II wojny światowej i objęcie władzy przez komunistów uzależnionych od władz Związku Sowieckiego zapowiadało zmiany. Ich prawnym potwierdzeniem miała być nowa, bardziej „ludowa” ustawa zasadnicza. Pierwszym takim dokumentem była Mała konstytucja z 1947 roku. Poprzedzała ona napisaną pod dyktando sowieckiego dyktatora Józefa Stalina **Konstytucję Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej** z 22 lipca 1952 roku. W myśl jej zapisów Polska stała się krajem **demokracji ludowej**, z systemem rządów na kształt panujących w ZSRS.

Nazywana przez społeczeństwo „prezenterem Stalina”, zrywała

z trójpodziałem władzy, wprowadzała za to jednolity system organów władzy państwowej. W ciągu 37 lat jej obowiązywania była wielokrotnie nowelizowana. Szczególnie zmiany z 1976 roku, wprowadzające zapis o sojuszu z ZSRS i przewodniej roli Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), wywołały sprzeciw intelektualistów ([List 59](#)), a nawet jednego z posłów – Stanisława Stompy.

Projekt Konstytucji PRL z 1952 roku z odrębnymi poprawkami Józefa Stalina. Zastanów się, dlaczego przywódca innego państwa brał udział w redagowaniu polskiej konstytucji i wprowadzał zmiany w jej treści.
Źródło: domena publiczna.

W wolnej Polsce

Porozumienia Okrągłego Stołu i zmiany, jakie zaszły w przełomowym 1989 roku, zapoczątkowały proces najważniejszych reform ustrojowych w naszej historii. Prace nad nową ustawą zasadniczą rozpoczęto jeszcze tego samego roku, przyjmując w 1992 roku Małą konstytucję, poprzedzoną sześcioma istotnymi zmianami ustroju politycznego. Ostatecznie po licznych sporach światopoglądowych i wielu poprawkach 2 kwietnia 1997 roku Zgromadzenie Narodowe uchwaliło nową, demokratyczną **Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej**. Obywatele zatwierdzili ją w ogólnonarodowym referendum. Jest ona wynikiem kompromisu między różnymi ugrupowaniami politycznymi, systemami wartości i tradycji.

Składa się z preambuły, czyli wstępu, w którym zawarte zostały odwołania do tradycji, historii, wartości i Boga, oraz 13 rozdziałów. Zapisano w nich najważniejsze zasady i rozwiązania ustrojowe nawiązujące do wartości socjaldemokratycznych (prawa socjalne), chrześcijańsko-demokratycznych (zasada solidaryzmu) oraz liberalnych

(szerokie swobody obywatelskie). Do dziś jest najważniejszym aktem prawnym w Polsce, na którym oparte jest funkcjonowanie całego państwa.

Słownik

konstytucjonalizm

forma ustroju państwa oparta na konstytucji, która jest najwyższym źródłem prawa

konstytucja

łac. *constitutio* – urządzać; w dawnej Polsce prawa wydane przez sejm, dzisiaj jest to akt prawny o najwyższym znaczeniu w państwie, nazywany również ustawą zasadniczą

ustawa zasadnicza

inaczej konstytucja

konstytucja okrojowana

fr. *la constitution octroyée*; konstytucja nadana przez władzę zwierzchnią, inaczej konstytucja narzucona

mała konstytucja

nazywana też niepełną; konstytucja tymczasowa, której zadaniem jest uregulowanie ustroju naczelných organów państwa

monarchia konstytucyjna

ustrój państwa, w którym monarcha jest ograniczony w sprawowaniu władzy ustawodawczej przez zapisy konstytucji i zobowiązany do współpracy z przedstawicielami narodu

republika

łac. *res publica* – dosłownie rzecz publiczna, ustrój polityczny, w którym władza sprawowana jest przez obywateli w wyniku wyborów

List 59

podpisany na przełomie 1975/1976 roku list protestacyjny polskich intelektualistów do władz kraju przeciwko planowanym zmianom Konstytucji PRL

nowelizacja

łac. *novellus* – nowy, młody; częściowa zmiana obowiązującego aktu prawodawczego

nowela sierpniowa

ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca Konstytucję marcową z 1921 roku, zwiększająca rolę prezydenta i ograniczająca znaczenie parlamentu

Gra interaktywna

Polecenie 1

Rozwiąż interaktywny quiz i sprawdź swoją wiedzę na temat polskich konstytucji.

Test

Sprawdź swoją wiedzę o konstytucji, biorąc udział w grze

Poziom trudności:

InteractiveTest.di
fficultyLevel.easy

Limit czasu:

7 min

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Ćwiczenie 1

Ułóż pytanie quizowe dotyczące polskich konstytucji i daj je do rozwiązania innym uczniom.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

Art. 50. Zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Art. 52. 1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium RP oraz wybór miejsca zamieszkania i pobytu. 2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium RP (...). 4. Obywatela polskiego nie można wydrżyć z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju. 5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium RP.

Art. 53. 1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 28.02.2020 r.].

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

Autor: Sebastian Górski

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Polskie konstytucje – od Konstytucji 3 maja do Konstytucji III RP

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

14) przedstawia polskie tradycje demokratyczne na przykładzie podstawowych instytucji ustrojowych: artykułów henrykowskich i Konstytucji marcowej z 1921 r.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- umiejscawia w historii polskie konstytucje;
- wyjaśnia i prezentuje znaczenie konstytucji jako najważniejszego aktu prawnego;
- analizuje teksty konstytucji i porównuje ich zapisy;
- analizuje charakter polskich konstytucji oraz wskazuje ich wady i zalety;
- tworzy konstytucję własnego państwa.

Strategie nauczania:

- strategia badawcza;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;

- gra dydaktyczna;
- analiza tekstu źródłowego i ikonografii;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery/tablety z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- teksty polskich konstytucji dla każdej grupy,
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Na wcześniejszych zajęciach podział klasy na pięć grup. Każdej losowo przydzielony zostaje inny zestaw konstytucji (1. Konstytucja 3 maja 1791 r., Konstytucja Księstwa Warszawskiego z 1807 r. i Konstytucja Królestwa Polskiego z 1815 r.; 2. Mała konstytucja z 1919 r. i Konstytucja RP z 1921 r.; 3. Nowela sierpniowa z 1926 r. i Konstytucja RP z 1935 r.; 4. Mała konstytucja z 1947 r. i Konstytucja PRL z 1952 r.; 5. Mała konstytucja z 1992 r. i Konstytucja RP z 1997 r.). Uczniowie otrzymują teksty konstytucji lub korzystają ze strony www.infor.pl. Przygotowują krótkie prezentacje na temat zawartych w dokumentach najważniejszych zagadnień i zapisów dotyczących:

- odwołań w preambule;
- zasad ustroju politycznego;
- praw, wolności i obowiązków obywateli;
- kompetencji władzy ustawodawczej i wykonawczej;
- procedury zmiany konstytucji.

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

3. Burza mózgów. Uczniowie odpowiadają na pytania:

- Czym jest konstytucja i dlaczego jest tak ważna dla każdego z państw?
- Czy państwo może sprawnie funkcjonować bez najwyższego aktu prawnego? Jakie współczesne kraje funkcjonują bez konstytucji?

Zapisanie propozycji przez moderatora. Po fazie twórczej weryfikacja pomysłów.

Chętny/wybrany uczeń odnajduje w internecie (np. w słowniku PWN) definicję pojęcia

konstytucja, odczytuje ją głośno, a reszta klasy poprawia swoje definicję.

4. Odnosząc się do odpowiedzi uczniów, nauczyciel porządkuje obowiązujące w Polsce źródła prawa – konstytucja, ustawy, uchwały, rozporządzenia itp. Wyjaśnia też, że ustrój państw niemających konstytucji wynika z innych aktów prawny (np. Wielka Brytania).

Faza realizacyjna

1. Podział klasy na pięć grup. W każdej z nich powinna znaleźć się osoba reprezentująca inny zestaw konstytucji – ekspert. Jego wiedza posłuży grupie w grze interaktywnej sprawdzającej znajomość tradycji polskiego konstytucjonalizmu.

2. Gra interaktywna. Grupy rywalizują ze sobą i ta, która najszybciej rozwiąże quiz, jest nagradzana, np. oceną za aktywność. Następnie każda z grup układa dla drużyny przeciwnej po jednym dodatkowym pytaniu.

3. Podsumowanie quizu. Nauczyciel pyta: „Dlaczego zapisy polskich konstytucji tak znacznie różnią się od siebie i z czego może to wynikać?”. Dyskusja.

4. Uczniowie szukają odpowiedzi na pytania:

- Czy mimo zapisów w konstytucjach o prawach i obowiązkach obywateli oraz władzy były one zawsze przestrzegane?
- Jeśli dochodziło do łamania (nieprzestrzegania) konstytucji, to jaki miało to wpływ na losy kraju i jakie niosło konsekwencje?

W odpowiedziach powinny się znaleźć wskazania m.in. na nieprzestrzeganie Konstytucji Królestwa Polskiego przez cara i w konsekwencji wybuch powstania listopadowego oraz łamanie Konstytucji PRL przez władze i protesty intelektualistów/niepokoje społeczne. Nauczyciel upewnia się, że zadania zostały poprawnie wykonane, i udziela informacji zwrotnej.

5. Podział uczniów na 2–3 grupy: w każdej z nich znajdują się osoby reprezentujące poprzednie grupy. Uczniowie wyobrażają sobie pewną sytuację:

„Wasza grupa dotarła do nieznanego lądu, na którym chcecie utworzyć swoje państwo. Jako założyciele musicie ustalić jego najważniejsze cechy i zasady w nim panujące. Zdecydujcie, jakie prawa będą w nim obowiązywać, kto będzie w nim rządził i jak będzie odbywał się proces wyboru władzy; jakie najważniejsze prawa, obowiązki i wolności będą przysługiwać społeczeństwu w stosunku do innych mieszkańców i państwa”.

Spisanie ustaleń w formie „konstytucji” na flipchartach (dużych kartkach) i prezentacja na forum klasy.

6. W podsumowaniu zadania nauczyciel wraca do definicji konstytucji i jej znaczenia. Prosi uczniów, by ocenili konstytucje swoich państw:

- Dlaczego wybrali takie, a nie inne rozwiązania (np. władza wybierana w wyborach, autorytaryzm, wolności i obowiązki)?
- Czym kierowali się przy wyborze najważniejszych obowiązujących praw i wolności?

Reprezentanci grup udzielają odpowiedzi, a pozostali uczniowie mogą się odnosić do wypowiedzi kolegów.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne.

2. Na zakończenie krótka dyskusja:

- Czy łatwo wam było ustalić wspólnie najważniejsze zasady obowiązujące w waszych państwach?
- Czy chcielibyście żyć w stworzonym przez siebie ustroju?

Praca domowa:

Od czasu do czasu w mediach pojawiają się informacje o zgłaszanych projektach zmian w obowiązującej konstytucji. Poszukaj, kto i jakie zmiany chciałby wprowadzić. Czy są zmiany, które sam chciałbyś wprowadzić do konstytucji? Na czym miałyby one polegać? Przygotuj krótką notatkę.

Materiały pomocnicze:

1. Teksty polskich konstytucji w serwisie Infor.pl.

2. Strona www Wszechnica sejmowa – polskie konstytucje: charakterystyki i opis zmian wprowadzanych przez kolejne ustawy zasadnicze.

3. Dudek D., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Wybór źródeł*, Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze, Lublin 1998.

4. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Liber, Warszawa 1998.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Grę interaktywną można wykorzystać jako element indywidualnej rywalizacji uczniów. Jako dogrywkę, w celu wyłonienia zwycięzcy, można użyć pytań dodatkowych opracowanych przez uczniów.